

SOBRE ELS MOVIMENTS D'AVANTGUARDA

I. — Limitació i victòria

per Joan Teixidor

Ara, hom pot blasmar impunement qualsevol de les tendències d'avantguarda que durant uns anys abassegaren els cors i els caps dels artistes d'arreu. Sembla que el període del seu predomini — ens referim, és clar, a aquells moviments caracteritzats per una indeclinable intransigència — està definitivament clos. Es parla de crisi de l'art nou i de retorns per vies més o menys assenyades. Massa sovint era només el crit, la blasfèmia, el gest incontrolat — tràgic i bufonesc alhora — el que feia aplaudir desesperadament. Somrèiem a la més gran extravagància i ens complaïem només amb l'esglai burgès i amb l'estirabot més o menys revolucionari. Es explica, doncs, la reacció d'enuig davant d'un espectacle massa fàcil. Reconegut això, però, convé evidenciar i analitzar aquella frívola maniobra despectiva que intenta liquidar definitivament tota la collita d'un temps de màxima aventura espiritual. Parlàvem — per dir-ho millor, parlem, car vivim aquests moments d'enuig — del fracàs dels moviments d'avantguarda i ens confessem la inutilitat de la nostra lluita per conquerir països fins avui inèdits que s'esllavissen més enllà de fronteres irrealis. Cal tenir seny, ens diem, però no ens fa por aquest miser seny nascut només, potser, del cansament produït per una cursa massa accelerada. Per dir-ho clarament, ens venim massa aviat a la liquidació total de tota la tasca d'uns anys.

Aquella mateixa serenitat que ens mancà en el jorn de l'aventura i del salt mortal ens faria, avui, ésser injustos menyspreant indegudament la sagrada embriaguesa oculta darrera tants signes aparentment obscurs. Es aquest el moment, potser, d'iniciar una tasca de revisió no solament dels noms — en tot instant salvats, si corresponen a esperits veritablement grans — sinó també de les ideologies que condicionaren i coaccionaren les obres d'aquests noms. Fóra poc seriós oblidar-nos de les lluites dels que ens han precedit — i, en aquest cas, de les pròpies, — cobrint de boire tota aquesta gran angúnia oculta dins de les entranyes de l'art més modern. Convé revisar i recollir avariciosament tot el fruit de l'arbre turmentat.

D'antuvi, i com a constatació preliminar, la idea que tot l'art modern nasqué sota la llum desolada i única d'alguna de les cares d'una veritat polièdrica. Qualsevol dels moviments d'avantguarda no intenta donar-nos el món, sinó més aviat algun fragment del món — en el millor cas una molt particular i restrictiva visió i comprensió del món —. En tot moment foren posicions apassionades, interessades — en algun noble interès si voleu —. Mai no es preocuparen de justícia. Adhuc algunes d'elles tenien un peculiar menyspreu per tot el que significués justícia. Per tot això foren sovint posicions iconoclastes i extraordinàriament combatives. Posicions del *clan* amb llur cel diminut que no envejà mai el cel diminut del *clan*

vei. Del *clan* tingueren també aquella irreductibilitat. Cal revisar desapassionadament totes les metafísiques de les tendències d'avantguarda per adonar-se d'aquest comú denominador d'intransigència. No s'alliberaren mai del desig de referir totes les coses a un centre particular moridor com qualsevol altre. Visqueren excessivament afeixugades d'idees i de dogmes que les cenyien i les limitaven aferrissadament.

Aquesta característica la trobem tant en el primitiu futurisme com en el sobrerealisme. Adés era una ingènua passió per les màquines i per una vida de carrer perfectament meridional. L'heroic futurisme italià s'enterní davant una parada brillant d'objectes més o menys moderns i cobrí d'anatemes tot el passat gloriós. Aquesta posició tingué, a casa nostra, un ferm adepte en aquest gran infant que s'anomenà Salvat-Papasseit i del qual pogué dir López-Picó, ran de la seva mort, «*que era tan bon home que només havia vist el món per un forat*». Més tard, el sobrerealisme apareix sota un estel així mateix restringit — morbós i romàntic encisament, flux i reflux d'experiències ultraterrenes i de viatges inconscients. Tenim la temeritat d'afirmar una cosa semblant del cubisme, aquesta màxima i enorme abstracció. (De pas senyalem interessants coincidències que agermanen, a la nostra manera de veure, el moviment cubista i el païral noucentisme d'orsí. Gust de claredat, arbitrarietat, diversitat, objectivació. Sempre, però, conscients que aquest parentiu és, en tot cas, de la mateixa mena que el que feia aparellar un dia l'automatisme poètic dels sobrerealistes i la teoria maragalliana de la paraula viva).

La limitació que havem assenyalat com a característica de totes les tendències d'avantguarda es tanmateix el preu de la seva victòria. Obtenim de les coses un relleu insospitat resseguint-les inlassablement, *marcant-les* sense fer cas de la desproporció que es pot originar, insistint continuament sobre el que es creu de cabdal importància. Els moviments avantguardistes han efectuat una sèrie de descobriments enamorant-se de la imatge. Deixem per avui altres descobertes i altres alliberaments. Fixem-nos només en aquesta nova creixença. Abans, un motiu ornamental, un element decoratiu. Avui, la imatge com a ésser independent — esquelet i vida —. El seu cultiu desinteressat. Bona part de la literatura d'avantguarda és només una selva d'imatges. Temps i moviment bandejats. Sobre l'espai, perseguint-se inlassablement, nous meteors, tot un reguitzell d'imatges. Mecànica que regeix llurs destins. Successions comandades per alguna fins avui ignorada llei de causalitat. Hi ha lligams desconeguts que ajunten una imatge amb l'altra. Vertebració, unitat. En la nostra poesia, alguns dels poemes de S. V. Foix evidencien amb més claredat que totes les paraules tot el que insinuem sobre aquesta conquesta de l'avantguardisme.